

Kaitsejõudude uus struktuur seab selged sihid

Jüri Luik (RiTo 4), Kaitseminister

Eesti kaitsejõude saab reformida üksnes Riigikogu ja kõigi erakondade toetusel. Meil peab jätkuma riigimeheliikkust, et hoida riigikaitseküsimused kõrgemal igapäevasest poliitilisest võitlusest, nagu see on kombeks kõigis normaalses riikides.

Eesti kaitsevägi tähistas hiljuti 10. aastapäeva. Järgmist kümnendit võib kaitsevägi alustada selgete arengueesmärkidega ja kvalitatiivselt uuel tasemel: valminud on Eesti Vabariigi ja Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni vahel sõlmitud rahupartnerluseesmärgist lähtuv "Kaitseväge struktuuri analüüs" ja dokument nimega "Kaitsejõudude struktuur ja arengueesmärgid keskpikaks perioodiks", milles 2001. aastal läbiviidud struktuurianalüüsile toetudes esitatakse Eesti kaitseväge arengueesmärgid aastani 2015. Vabariigi Valitsus kinnitas dokumendi 6. novembril 2001.

Esmakordselt on Eesti kaitsejõudude arengu planeerimisel viidud kokku riskihinnangust tulenevad vajadused, arendatavad võimed ning raha- ja inimressursid, see loob eeldused planeeritud üksuste ja staapide väljaarendamiseks vastavalt koostatud ajakavale. Uus struktuur on seni planeeritust tunduvalt optimaalsem ja väiksem.

Kaitsepoliitika alused

Eesti riigikaitse ülesehitamisel peetakse silmas kolme üksteist täiendavat ja omavahel tihedalt seotud põhimõtet: riiklikule kaitsestruktuurile tuginev iseseisev kaitse, koostöövõimelisuse saavutamine euroatlantilise julgeoleku tagamisele suunatud kaitsestruktuuridega ning valmidus toetada abi- ja päästeoperatsioone ühiskonda tabavate õnnetuste puhul.

Rahvusvahelises sõjalises koostöös tunnustatakse ainult võrdväarsust ja proportsionaalset osalust – rahvusvahelisele koostööle ja abile saab loota üksnes see riik, kes on selgelt väljendanud tahet end kaitsta. NATO on ainus kollektiivse kaitse organisatsioon, kelle käsutuses on julgeoleku saavutamise ja kollektiivse kaitse tagamise vahendid. Organisatsiooni olemus – demokraatia, turumajanduse ja isikuvabaduse kaitsja – harmoneerub igati Eesti poliitiliste arusaamade, väärtuste ja tõekspidamistega.

Meie põhikontseptsioon on endiselt territoriaalkaitse, mida toetab totaalkaitse, arvestades NATO riikide praktikat ja tänapäeva kogemusi. Territoriaalkaitse põhimõtete kohaselt hõlmatakse kaitsetegevusega kogu riigi territoorium, alustades sõjalisest tegevusest piirialadel ja jätkates võitlust piirkondades, mis on ajutiselt vaenlase kontrolli all. Kaitseväge lahinguvõime tagatakse totaalkaitsesüsteemi kaudu – riigistruktuuride, omavalitsuste ning kogu rahva vaimse, füüsilise, majandusliku ja muu potentsiaali kooskõlastatud ja ühendatud rakendamise kallaletungi tõrjumiseks.

Vähemalt lähema kümne aasta jooksul ei näe Eesti oma julgeolekule otsest sõjalist ohtu. Kaugemas perspektiivis pole rahvusvahelisel areenil toimuvate sündmuste tõttu välistatud

negatiivsed protsessid, seepärast tuleb õppida kriisiolukorras tegutsema. Kõige tõsisem oht julgeolekule on sõjaline rünnak, mis võib kulgeda kolme põhistenaariumi või nende kombinatsioonina.

Struktuurireformi põhimõtted

Loodav struktuur tagab NATO liikmesusest tulenevate esmaste ülesannete täitmise, kindlustades riigi sõjalise kaitse, ja annab pärast NATO-ga liitumist optimaalse panuse teiste liikmesriikide kaitsel, kindlustab kaitseväge moodsa relvastuse ja varustusega, tagab mobiilsuse ja piisava sõjalise valmisoleku. Struktuur kujundatakse välja kolmes etapis: esimese viie aasta jooksul arendatakse välja põhielemendid, järgmise kümne aasta jooksul on põhitähelepanu relvastuse ja varustuse moderniseerimisel ning minimaalse mobilisatsioonivaru loomisel. Aastaks 2015 lõpetatakse mobilisatsioonivarusüsteemi loomine kogu kaitsejõududele.

Planeerimisel lähtuti mitmest eeldusest. Olulisemaid on mainitud ajavahemikus kaitsekulutuste püsimine tasemel 2% SKP-st. Kaitseväge baseerub ka edaspidi üldisel ajateenistuskohustusel ja hilisemal reservteenistusel. Struktuuris arvestatakse ainult riigi poolt tehtavate hangete ja kokkulepitud välisabiga. Jätkuvad Balti riikide kaitsealased ühisprojektid ja Eesti osalus rahvusvahelistes kriisireguleerimisoperatsioonides.

Struktuurianalüüsi tulemused

Sõjalisest võimekusest lähtudes organiseeritakse kaitsejõud oma põhiülesande täitmiseks operatiivstruktuuriks ning väljaõppe- ja administratiivstruktuuriks, mis peab tagama operatiivstruktuuri tegevuse ja väljaarendamise. Esimese moodustavad sõjaliseks tegevuseks mõeldud üksused, teise koosseisus on väljaõppekeskused ning kaitseväge ja Kaitseliidu õppeasutused.

Kaitsejõudude operatiivstruktuur koosneb üldotstarbelistest ja territoriaalüksustest, mille suuruseks on planeeritud kuni 20 000 inimest, neile lisandub 30 000 inimest reservis.

Riskianalüüsist ja prognoositavaist ressurssidest lähtuvalt arendatakse aastail 2002–2015 kaitsejõudude koosseisus välja maaväes üks jalaväebrigaad, skaudipataljon ja seitse territoriaalpataljoni, sh viis Kaitseliidu, üks kaitseväge ja üks piirivalve baasil, mereväes miinitõrjelaevade divisjon ja mereväebaas, õhuväes õhuseiredivisjon ja õhuväebaas.

Operatsioone juhitakse nii rahu- kui kriisiolukorras operatiivstaabi koosseisus oleva operatiivjuhtimispunkti kaudu. Seal juhatakse nii ühisõppusi, rahvusvahelisi missioone kui ka riigisiseseid kriisireguleerimisoperatsioone. Sõjaolukorras suurendatakse operatiivstaabi koosseisu ja moodustatakse põhi-, tagala- ja varujuhtimispunkt. Põhijuhtimispunkti juhatakse käimasolevaid ja planeeritakse järgnevat operatsioone. Tagalajuhtimispunkt koordineerib varustuse ja relvastuse vastuvõtmist ning korraldab territoriaalsete struktuuride ja taktikaliste üksuste varustamist.

Väga selge ja ühemõtteline peab olema sõjalise riigikaitse juhtimine: sõjalis–poliitilisel tasandil on see kaitseministri ja sõjalis–strateegilisel tasandil kaitseväe juhataja pädevuses. Nende täitevorganite – vastavalt kaitseministeeriumi ja kaitsejõudude peastaabi – põhimäärustega välistatakse ülesannete ja tegevuse dubleerimine.

Sõjalisi operatsioone planeerib ja juhib otseselt operatiivülem, tema alluvuses on operatiivstaap, mis moodustab ühe osa kaitsejõudude peastaabist. Operatiivstaabi funktsioonid on operatsioonide planeerimine ja juhtimine ning valmiduse tagamine, ka mobilisatsiooni juhtimine. Teise osa kaitsejõudude peastaabist moodustavad väljaõppe ja arendamisega tegelevad struktuuriüksused, kelle ülesanded on strateegiline, kaitsejõudude arengu ja ressursside planeerimine, väljaõppe administreerimine, üksuste ettevalmistamine (sh väljaõppe korraldamine) ja tegevuse tagamine.

Väeliikide ülemad osalevad keskpikkade plaanide väljatöötamises ja vastutavad nende raames oma väeliikide arendamise ja väljaõppe korraldamise eest. Väeliikide ülematele alluvad väeliikide staabid, mille isikkoosseis integreeritakse sõjaolukorras totaalkaitse ja sõjalise kaitse juhtimise organeisse.

Territoriaalsed struktuurid on Põhja ja Lõuna kaitseringkond ning Tallinna ja Saarte erikaitseringkond, mis moodustatakse ringkondlike riigikaitseosakondade baasil, kaasates kaadrikoosseisu Kaitseliidust ja kaitseväest. Peamised funktsioonid on mobilisatsiooni ja formeerimise korraldamine ja läbiviimine ning tagalapiirkondade kaitse korraldamine ja läbiviimine oma vastutusallas.

NATO–ga koostöövõime tagamiseks peame uuendama üksuste ettevalmistamise süsteemi. Praegune administratiiv- ja väljaõppesüsteem tuleb optimeerida ning püstitada uued eesmärgid. Uuele väljaõppesüsteemile üleminek on planeeritud lõpetada 2004. aasta juuniks.

Uus infrastruktuur

Olulisemad muudatused kaitseväes on aastast 2002 üleminek neljale ebaproportsionaalsele ajateenistusse kutsumisele, keskendumine prioriteetsete eesmärkide täitmisele ja kaitseväeteenistuse seaduse muutmise kaudu reservväelaste õppekogunemisele kutsumine esimesel ja teisel aastal pärast ajateenistuse lõppu. Maaväe väljaõppe eesmärk on ajateenistuse jooksul saavutada pataljoni oskuslik tegutsemine brigaadi koosseisus. Ajateenistusse kutsutakse korruga vähemalt pataljonisuurune üksus ning väljaõppetsükkel lõpetatakse pataljoni või pataljoni lahingugrupi taktikalise õppusega. Merevägi peab tagama nelja laeva ettevalmistuse ühisoperatsiooniks NATO ja partnerriikidega.

Väljaõppesüsteemi lahutamatu osa on infrastruktuur, mille efektiivsemaks muutmise vabastab täiendavad vahendid, mida saab kasutada relvastuse ja laskemoona hankimiseks. Uue infrastruktuuri järgi hakkab brigaadi staap ja üks väljaõppekeskus paiknema Tapal, teised Võrus ja Jõhvis. Tagala-, valve- ja juhtimisüksuste väljaõppekeskuse asukohaks saab Tallinn, rahuoperatsioonide keskus on Paldiskis ning kaitseväe lahingukool Meegomäel. Õhuväeüksused paiknevad Ämaris, mereväeüksused 2005. aastani Tallinnas, edaspidi on

nende asupaik seotud mereväebaasi ja tugisadamate asukohaga. Kaitsejõudude peastaap ehk ühendstaap koondatakse Tallinnas valmivasse Juhkentali keskusesse. Põhja kaitseringkonna staap paikneb Rakveres, Lõuna kaitseringkonna staap Tartus, Saarte erikaitsepiirkonna staap Pärnus ning Tallinna erikaitsepiirkonna staap loomulikult Tallinnas.

Vajalik Riigikogu toetus

Senisest suurem roll antakse Kaitseliidule. Tema ülesanne on kindlustada territoriaalkaitseüksuste (sh kiirreageerimisüksuste), sise- ja tagalajulgeolekut tagavate üksuste, Ämari lennuvälja toetus- ja valveallüksuste ning formeerimismeeskondade moodustamine, väljaõpetamine ja tegevusvalmiduses hoidmine. Selleks annab head võimalused Kaitseliidu vabatahtlikkusel põhinev ülesehitus ning relvastuse ja varustuse hoidmine hajutatult.

Eespool toodut saab ellu viia üksnes Riigikogu ja kõigi erakondade toetusel, kui meil jätkub järgmiste aastate jooksul piisavalt riigimehelikkust hoida riigikaitseküsimused kõrgemal igapäevasest poliitilisest võitlusest, nagu see on kombeks kõigis normaalsetes riikides.